

Asia: Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto, REPowerEU-suunnitelma (E 68/2022 vp)

Sitra kiittää lausuntomahdollisuudesta. Lausunnon keskeiset viestit on koottu alle.

- REPowerEU-suunnitelma on Euroopan komissiolta tervetullut ja hyödyllinen avaus.
- Suunnitelman rinnalla EU:n tulee kiihdyttää toimia kaiken Venäjän energian tuonnin lopettamiseksi niin pian kuin mahdollista pakottein ja tuontitullein.
- Sitra kannattaa ehdotuksia uusiutuvan energian tavoitteen ja energiatehokkuustavoitteen nostamisesta sekä uusiutuvaan energiaan kohdistuvien investointien vauhdittamisesta.
- Markkinavakaushavainnon käyttäminen REPowerEU:n toimien rahoittamiseen on ongelmallista. Sitra ei kannata julkisen rahoituksen kanavoimista päästökaupan kautta fossiilisten polttoaineiden infrastruktuuriin.
- Sitra kannustaa Suomea käynnistämään kansalliset energiansäästötalkoot.
- Sitra huomauttaa, että EU:n 2030-päästötavoite tulisi päivittää 65 prosenttiin.

1 Yleiset kommentit

Venäjän raakalaismainen hyökkäyssota Ukrainassa on aiheuttanut valtavasti tuhoa ja kärsimystä. Samalla se on laukaissut energiakriisin, johon EU:n tulee vastata määrätietoisesti, viivytyksettä ja yhdessä. Sitra pitää komission REPowerEU-suunnitelmaa hyödyllisenä avauksena. Sen rinnalla tulee kuitenkin kiihdyttää toimia kaiken Venäjän energian tuonnin lopettamiseksi niin pian kuin mahdollista pakottein ja tuontitullein (ks. mm. Kurronen 2022; Kanniainen 2022; Welling 2022).

Suunnitelmassa erityisen kannatettavia ovat ehdotukset uusiutuva- ja tehokkuustavoitteiden nostamisesta sekä uusiutuvainvestointien vauhdittamisesta. Ongelmallista on kuitenkin julkisen rahoituksen kanavoiminen päästökaupan kautta fossiilisten polttoaineiden infrastruktuuriin. Komission pitäisi myös päivittää EU:n 2030-päästötavoitetta vastaamaan sekä REPowerEU-suunnitelman lisätoimia että eurooppalaisten reilua osuutta Pariisin ilmastopöytäkirjan mukaisista päästövähennyksistä.

Sitra tukee pääosin valtioneuvoston kantoja. Valtioneuvoston kriittiset huomiot markkinavakaushavainnon valjastamisesta paketin rahoitukseen ovat erityisen perusteltuja. Sitra kannustaa valtioneuvostoa tarjoamaan ratkaisun, joka ei aseta energiankulutuksen vähentämistä, sähköistymistä ja vetytaloutta vastakkain, vaan edistää näitä rinnakkain.

2 EU:n energiaturvallisuutta pitää vahvistaa tehokkaasti ja kestävästi

Sitra kannattaa komission esittämää korotusta EU:n uusiutuvataavoitteeseen. Uusiutuvan energian tuotantoa on tarpeen kiihdyttää Venäjän energian tuonnin korvaamiseksi kestäväällä tavalla, ja moni EU-maa on jo vahvistanut merkittävästi toimia uusiutuvan energian edistämiseksi (Czyżak ym. 2022). Myös toimet uusiutuvahankkeiden luvituksen sujuvoittamiseksi ovat kannatettavia sekä EU-tasolla että kansallisesti.

Suunnitelma tunnistaa yhdeksi esteeksi uusiutuvan energian lisäämiselle pullonkaulat tuotantoketjuissa. Ratkaisuksi komissio esittää mm. osaajien kouluttamista ja keskeisten

laitteiden tuotannon lisäämistä Euroopassa. Suomen kannattaa paitsi tukea esityksiä EU-tasolla, myös hakea keinoja raivata vastaavia pullonkauloja Suomessa kansallisin toimin.

Suunnitelman sisältämä velvoite asentaa aurinkopaneeleita uusiin ja osin nykyisiin rakennuksiin on hyvää tarkoittava, mutta luultavasti kustannustehoton ja heikosti Suomen olosuhteisiin soveltuva. Tärkeintä on asettaa riittävän vahvat ja sitovat tavoitteet päästöjen vähentämiselle ja kestäväns energian lisäämiselle yleensä, mutta jättää parhaiden keinojen valitseminen tavoitteiden saavuttamiseksi jäsenmaiden päätettäväksi.

Myös komission esittämä EU:n energiankulutustavoitteen kiristäminen on perusteltu niin talouden, energiaturvallisuuden kuin kestävyyskin kannalta. Energian hintojen rajusti noustua energiansäästö- ja tehokkuustoimet ovat aiempaakin kannattavampia. Sen sijaan, että valtioneuvosto suhtautuu varauksellisesti energiankulutustavoitteen kiristämiseen, se voisi esittää ratkaisuja, jotka turvaavat esimerkiksi sähköistämisen ja vihreän vedyn tuotannon kiristyvien energiankulutustavoitteiden rinnalla.

Komissio vetoaa jäsenmaihiin, jotta ne ottaisivat käyttöön EU-lainsäädännön mahdollistamia kannustimia energiatehokkuuden parantamiselle, kuten alemman ALV-kannan eristysmateriaaleille. Suomen kannattaa pikaisesti selvittää, mitkä lisäkannustimet toimisivat parhaiten maamme oloissa.

Sitra pitää valtioneuvoston tavoin esitystä markkinavakausvarannon käyttämisestä REPowerEU:n toimien rahoittamiseen 20 miljardilla eurolla monin tavoin ongelmallisena. Ehdotus lisäisi päästöoikeuksien määrää markkinoilla, mikä vähentäisi kannustimia ilmastotoimiin ja kasvattaisi EU:n päästöjä. Toimenpide loisi ennakkotapauksen, jossa poliittisin perustein voitaisiin puuttua päästömarkkinoihin ja valjastaa EU:n ilmastopolitiikan tärkein työkalu rahoituksen keräämiseen.

Komissio esittää noin 12 miljardin euron rahoitusta uuteen fossiili-infrastruktuuriin kuten nesteytetyn maakaasun (LNG) tuontiin tarkoitettuihin satamiin. Vaikka energiakriisiin vastaamiseksi tarvittaneen väliaikaisesti myös fossiilisen energian ratkaisuja, ei julkisten varojen käyttämisestä pitkäkestoisen fossiili-infrastruktuurin rahoittamiseen voi pitää sen paremmin taloudellisesti kuin ilmastoonkaan kannalta kestävänsä. Siinä määrin kuin satsauksia fossiiliseen energiaan mahdollisesti tarvitaan, niiden pitäisi olla mahdollisimman lyhytkestoisia ja joko markkinaehtoisesti tai jäsenvaltioiden rahoittamia.

Suunnitelman mukaiset toimet johtavat siihen, että EU pystyy vähentämään päästöjään vuoteen 2030 mennessä enemmän kuin komission Fit for 55 -valmiuspaketissa esittämä 55 prosenttia (Climate Action Tracker 2022). Nykyinen tavoite ei myöskään vielä vastaa EU:n reilua osuutta päästöjen vähentämisestä ilmaston kuumenemisen rajoittamiseksi 1,5 asteeseen (Sitra 2016). Siksi EU:n olisikin perusteltua nostaa tavoitettaan vähintään -65 prosenttiin.

Bioraaka-aineiden kysyntä voi jopa yli kaksinkertaistua nykytasoltaan EU:ssa, kun jäsenmaat tavoittelevat ilmastoneutraaliutta. Sitran selvityksen (Material Economics, 2021) mukaan rajalliset biomassavarat tulisi ohjata jatkossa pääosin korkeamman jalostusasteen tuotteisiin, pois energiakäytöstä.

3 Suomen on aika käynnistää kansalliset energiansäästötalkoot

REPowerEU painottaa aivan oikein energiansäästön merkitystä energiakriisin ratkaisemisessa, sillä säästöllä on monia ratkaisevia etuja. Ensinnäkin säästö vaikuttaa

välittömästi siinä missä monien investointien tulokset alkavat näkyä vasta vuosien päästä. Toiseksi säästö vähentää ympäristökuormitusta, kun taas energiantuotantoinvestoinnit kuluttavat vähintään rakennusvaiheessa luonnonvaroja ja aiheuttavat päästöjä. Kolmanneksi energiansäästö ei maksa mitään, vaan päinvastoin säästää rahaa. Koska kulutuksen väheneminen laskee energian hintaa markkinoilla, säästöstä hyötyvät muutkin energiankuluttajat, mukaan lukien energiantensiivinen teollisuus. Hillitsemällä energian hinnan nousua säästö auttaa myös kohtuullistamaan inflaatiota.

Säästöä voidaan edistää pääasiallisesti kahdella tavalla. REPowerEU-suunnitelmassa ja sen taustalla olevissa Kansainvälisen energiajärjestön IEA:n selvityksissä (IEA 2022a; IEA 2022b) tunnistetaan joukko keinoja, joilla valtiotalta ja kunnat voivat auttaa vähentämään energiankulutusta. Näitä ovat mm. nopeusrajoitusten laskeminen tieliikenteessä, lyhyiden lentojen korvaaminen junilla, autottomat päivät kaupungeissa ja joukkoliikenteen hintojen laskeminen väliaikaisesti.

Vaikka energiakriisin keskellä tavallista voimakkaampi ohjaus energiansäästöön on perusteltua, paljon voidaan saada aikaa myös kannustamalla kansalaisia ja yrityksiä säästöön vapaaehtoisesti. Esimerkiksi Japani sulki kaikki ydinvoimalansa vuoden 2011 suuronnettomuuden jälkeen, mutta onnistui kattamaan puolet menetetyistä ydinsähköstä energiansäästöllä ja energiatehokkuudella (Sitra 2022). Osa säästötoimista juurtui vuosien mittaan normaaliksi toiminnaksi: Japanin sähkönkulutus on edelleen matalammalla tasolla kuin vuonna 2010.

Sitra esittää, että REPowerEU-suunnitelman mukaisesti Suomi käynnistää välittömästi kansalliset energiansäästötalkoot, joilla kansalaisia ja yrityksiä kannustetaan säästämään energiaa keinona vastata energiakriisiin. Mallia voidaan hakea sekä Japanin onnistuneista kokemuksista että tuoreista eurooppalaisista esimerkeistä. Pienimuotoinen julkisuuskampanja ei kuitenkaan tuota haluttua tulosta. Vaikuttavat talkoot edellyttävät käytännössä ainakin maan ylimmän johdon sitoutumista; yhteiskunnan toimijoiden (esim. elinkeinoelämä, kunnat) osallistamista laajasti; riittävää rahoitusta; sekä käyttäytymistieteitä hyödyntävien perusviestien toistamista.

Helsingissä 14.6.2022,

Mari Pantsar
Johtaja, Sitra

Lähteet

Verkkosivuilla vierailtu 13.6.2022 jollei toisin ole mainittu.

Climate Action Tracker (2022): *Despite Glasgow Climate Pact, 2030 climate target updates have stalled*. Mid-year update, June 2022. [Mid-year update — Glasgow 2030 climate target updates have stalled \(climateactiontracker.org\)](https://climateactiontracker.org/mid-year-update-glasgow-2030-climate-target-updates)

Czyżak, Paweł ja Erika Uusivuori, Andrei Ilas, Alison Candlin (2022): *Shoked into action. Answering multiple threats to their security, European countries are accelerating the shift from fossil fuels towards renewables*. CREA & Ember. [EU national plans slash fossil fuels \(ember-climate.org\)](https://ember-climate.org/eu-national-plans-slash-fossil-fuels)

IEA (2022a): *A 10-Point Plan to Reduce the European Union's Reliance on Russian Natural Gas*. [A 10-Point Plan to Reduce the European Union's Reliance on Russian Natural Gas \(windows.net\)](https://www.iea.org/publications/freemove/a-10-point-plan-to-reduce-the-european-union-s-reliance-on-russian-natural-gas)

IEA (2022b): *Playing my part How to save money, reduce reliance on Russian energy, support Ukraine and help the planet*. [Playing my part: How to save money, reduce reliance on Russian energy, support Ukraine and help the planet \(windows.net\)](https://www.iea.org/publications/freemove/playing-my-part-how-to-save-money-reduce-reliance-on-russian-energy-support-ukraine-and-help-the-planet)

Kanniainen, Vesa (2022): *Ukrainan auttamiseksi on tehokas keino: Venäjän öljylle ja kaasulle tuontitulli*. Uusi Suomi, 21.3.2022. [Ukrainan auttamiseksi on tehokas keino: Venäjän öljylle ja kaasulle tuontitulli | Uusi Suomi Puheenvuoro](https://uusisuomi.fi/uusi-suomi-puheenvuoro/ukrainan-auttamiseksi-on-tehokas-keino-venajan-oljylle-ja-kaasulle-tuontitulli)

Kurronen, Sanna (2022): *Näin viemme Putinilta öljyrahat*. Evan blogi, 11.3.2022. [Näin viemme Putinilta öljyrahat - Eva](https://evan.fi/nain-viemme-putinilta-oljyrahat)

Material Economics (2021): *EU Biomass Use In A Net-Zero Economy - A Course Correction for EU Biomass*. [material-economics-eu-biomass-use-in-a-net-zero-economy.pdf \(sitra.fi\)](https://material-economics.eu/wordpress/wp-content/uploads/2021/06/Material-Economics-EU-Biomass-Use-In-A-Net-Zero-Economy-A-Course-Correction-for-EU-Biomass.pdf)

Sitra (2016): *What does the Paris Climate Agreement mean for Finland and the European Union?* [Microsoft Word - CA Paris Agreement Finland Final Formatted FINAL.docx \(sitra.fi\)](https://www.sitra.fi/julkaisut/microsoft-word-ca-paris-agreement-finland-final-formatted-final.docx)

Sitra (2022): *Energiakriisin kynnyksellä – mitä voimme oppia menneestä?* Tynkkynen, Oras ja Tuuli Hietaniemi, Outi Haanperä, Hanna Hakko (E3G). [Energiakriisin kynnyksellä – mitä voimme oppia menneestä? \(sitra.fi\)](https://www.sitra.fi/julkaisut/energiakriisin-kynnyksella-mita-voimme-oppia-menneesta)

Welling, Roosa (2022): *Miksi EU jätti käyttämättä keinon, jolla Venäjän öljytuloihin olisi voitu vaikuttaa välittömästi?* Helsingin Sanomat. [Miksi EU jätti käyttämättä keinon, joilla Venäjän öljytuloihin olisi voitu vaikuttaa välittömästi? - Talous | HS.fi](https://www.hs.fi/talous/artikkelit/miksi-eu-jatti-kayttamatta-keinon-joilla-venajan-oljytuloihin-olisi-voitu-vaikuttaa-valittomasti/)

